

ПРИЛОЗИ

Srđa MARTINOVIĆ*

VLADIKA VISARION BORILOVIĆ BAJICA, CRNOGORSKI GOSPODAR 1685-1692. GODINE

ABSTRAKT: *This article is about montenegrin ruel Visarion Borilovic, his attitude towards enemies and allies. A topic about this period of history is not cover by historians and it is very important for better understanding of relations bettween Montenegro and Venetian Republic. After this periodu its coming era of Petrović-Njegoš dynasty and destiny of Montengro is changing.*

KEY WORDS: *Visarion, Venetian Republic, Ottoman Empire*

Visarion Borilović - Visarion Bajica rođen je u Bajicama, u poznatoj porodici Borilović, a njegova majka bila je iz Paštrovića.¹ Njegov stric je bio kaluđer Rafailo.² Prvi sigurni pomen Visariona Borilovića nalazimo u natpisu na vladličanskoj mitri iz 1682. godine koja se i danas čuva u Cetinjskom manastiru. Nakon smrti crnogorskog gospodara vladike Ruvima III Boljevića (1673-1685), krajem 1685. godine, Opšti crnogorski zbor izabrao je Visariona za crnogorskog vladara. Za vladiku crnogorskog zavladičio ga je u

* Autor je doktor istorijskih nauka, Ministarstvo odbrane Crne Gore.

¹ Znatno ranije javljaju se podaci o jednom Visarionu koji je više godina bio u službi vatikanske Kongregacije za propagandu vjere. U početku je službovao u manastiru Podmaine kod Budve gdje je, 1640. godine, radio na unijačenju. Kao cetinjski kaluđer pratio je početkom iste godine u Rimu fra Leonardija, misionara i nadbiskupa kao delegat mitropolita Mandarija papi. Na Leonardijev prijedlog, Kongregacija za propagandu vjere odredila je Visariona za pomoćnika Leonardijevoj misiji sa godišnjom platom od 30 talira u trajanju od tri godine. Zatim je pregovarao u Peći 1642. godine sa patrijarhom Pajsijem. Međutim, o tome da li je riječ o istoj osobi postoje različiti podaci, pa ovo ostavljamo kako mogućnost koju treba dalje utvrđivati jer je period u kojem se javlja prvi Visarion par decenija udaljen od perioda u kojem se može zasigurno pratiti Visarion Borilović. Vidjeti: Srpski biografski rečnik, str. 708; Godišnjak istorijskog društva Bosne i Hercegovine, godina VIII, „Veselin Masleša“, Sarajevo, 1956, str. 77.

² Slavko Mijušković, Dokument o jednom plaćenom haraču, Istorijski zapisi, godina XII, knjiga XV, sv. 1, Titograd, 1959, str. 560.

Peći, 1685. godine, patrijarh Arsenije III Čarnojević porijeklom iz Bajica.³ Postoje podaci iz više izvora da su ga mletačke vlasti preporučile patrijarhu Čarnojeviću za hirotonisanje,⁴ međutim ovdje je riječ o formalnoj preporuci jer je Crna Gora i bez mletačke preporuke imala odnose sa patrijarhom Arsenijem, koji je rođen u istom mjestu u kojem je rođen i vladika Visarion.⁵ Na crnogorski prijesto došao je u teškim prilikama, neposredno nakon što je skadarski paša napao Crnu Goru. On je bio posljednji crnogorski mitropolit koji je hirotonisan u sjedištu Pečke patrijaršije.⁶ Odmah po povratku iz Peći kreće u akciju učvršćivanja i konkretizovanja oblika saradnje sa Mletačkom republikom radi sadejstva vojnih akcija u daljem toku Morejskog rata. S tim ciljem vodio je pregovore, 1686. godine, u Kotoru sa providurom Batistom Kalbom. Mletački izvori ga opisuju kao umnog i vještog mitropolita.⁷ Od njegovog vremena jača uticaj Mletačke republike u Crnoj Gori,⁸ sa kojom je uspostavio čvrste veze preko njenih predstavnika u Boki. Radi na umiru i ujedinjenju zavađenih crnogorskih plemena kako bi se uspješnije odbranili od neprijatelja. Radio je i na približavanju brdskih plemena, naročito Kuča, nastojeći da proširi svoj uticaj, a suzbije uticaj skadarskog paše. U suzbijanju uticaja skadarskog paše u pojedinim crnogorskim plemenima nastojao je da ih objedini u borbi protiv osmanske vojske i uticaja. Kako bi spriječio česte napade vojske Sulejman paše na Crnu Goru, nastojao je od Mletačke Republike da stvori pouzdanog saveznika, naročito u osiguravanju hrane i municije. Ubrzo su gotovo sva brdska plemena zatražila pomoć Cetinja i Mletačke Republike jer su otkazala poslušnost skadarskom paši. Osmanske vlasti nije su zdušno gledale na približavanje Crne Gore i Mletačke Republike, jer je ta saradnja imala za posljedicu jačanje kohezije svih crnogorskih plemena, čvršće vezivanje za Cetinje i odbijanje osmanskog uticaja.

Pored otpora neprijatelju, vladika Visarion radio je i na unutrašnjim prilikama, kao vladika bio je ktitor crkve u okviru manastira Podmaine koja je posvećena Bogorodici. Pretpostavlja se da je, prije hirotonisanja 1682. godine, dao da se izgradi cistijerna za vodu za manastir Hilandar, o čemu je na njoj sačuvan zapis.⁹ Patrijarh Arsenije Čarnojević u svom dnevniku navo-

³ Čedomir Lučić, *Vlast i spoljni uticaji u Crnoj Gori 1499-1851*, Srpsko Sarajevo-Podgorica, 2002, str. 238.

⁴ Enciklopedija Jugoslavije, 1 A-Bju, Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb, 1983, str. 228.

⁵ Isto, str. 229.

⁶ Radomir Stanojević, *Crnogorski pečati kroz istoriju*, Cetinje, 1996, str. 109.

⁷ Dragoljub Ilić, Radovan Popović, *Kalendar istorije Crne Gore*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, str. 246.

⁸ Čedomir Lučić, *Vlast i spoljni uticaji u Crnoj Gori 1499-1851*, Srpsko Sarajevo-Podgorica, 2002, str. 238.

⁹ Enciklopedija pravoslavlja, *Savremena administracija*, Beograd, 2002, str. 379.

di da je vladika Visarion bio s njim u posjeti Jerusalimu.¹⁰ Kupio je rukopisnu knjigu Žitije svetog Gligorija, a kasnije je naredio da se ispiše Božanstvena služba, koja je donijeta nakon njegove smrti i otkupljena od jeromonaha Sava po cijeni od četiri zlatice.¹¹ U prvoj svesci kotorskih Upravno-političkih spisa sačuvano je jedno njegovo pismo koje je, 4. septembra 1685. godine, uputio kotorskom vanrednom providuru Antoniju Zenu. U ovom pismu intervenisao je kod mletačkih vlasti povodom povraćaja imovine jednoj udovici čiji je muž poginuo kao mletački vojnik, a kojoj su mletačke vlasti nepravedno oduzele još i očevinu.¹² Vladika Visarion je, 15. novembra, sa Cetinja pisao providuru Bolici: „Neka znate dođoše mi pisma od našeg pečkog patrijarha da bez odlaganja moram za njim poći u Peć. Sada znam što moram činiti, jer sa jedne strane pao je snijeg i narasle su vode i trudno se može proći, ali i ako je trudno, otišli bismo; ali se udaljujemo od vaše gospode, koja nam zapovijedaju, i idemo onako kod druge gospode, a ne znamo što će biti. Žao mi je poći ali ne smijem drugačije, zato vam pišem, da znate i da ne možete reći da vam nijesam pisao. Na svaki način, prije nego krenem, opet ću vam pisati. Preporučujem vam Crnu Goru, nećemo se onamo dugo zadržati ni mi i neka vas Gospod dugo uzdrži.“¹³ Povodom ovog putovanja Bolica je, 1. decembra, uputio pismo generalnom providuru sljedeće sardžine: „Vladika cetinjski piše mi, da mu je došla naredba od patrijarha, damora poći u Peć; ja sam mu odgovorio, da iz mnogo obzira ne može ostaviti svoju dijecezu; i pošto on od čestih, da ne rečem trajnih neraspoloženja; mogao bi da tim izgovorom ne pođe; dodavši mu još što sam našao u korist državnju. A mojemu sam nećaku pisao, da napomene Vladici, da bi mogao na mjesto njegovo doći vladika pivski, koji je nalazi u Novskoj Krajini.“¹⁴ Vladika Visarion, pouzdani mletački prijatelj, na molbu guvernera (providur) Jeronima Kornera uvjeravao je providura „da će ne samo crnogorska nego i sva druga plemena, što su mu potčinjena u vjerskom pogledu, biti gotova, da s oružjem budu uz republiku, kada mletačka vojska napade na Novi, u Boki i da će im on glavom – mitropolit biti na čelu.“¹⁵ Prilikom opsade mletačke vojske Herceg Novog kojeg je držao Topal paša, uputio je odred Crnogoraca. Po njegovom nalogu u ovim borbama učestvovali su i hercegovački doseljeni-

¹⁰ Pored vladike Visariona, u pratnji patrijarha Čarnojevića bili su pop Sava, arhidakon Danilo, spahija Veljko, Maksim njegov služitelj, pop Vasilje, Zaharija, hadži Stefan i iz Peći hadži Vuleta: Aleksandar Mladenović, Dnevnik patrijarha Arsenija III Čarnojevića o putovanju u Jerusalim, Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XXXV/1, Novi Sad, 1992, str. 73.

¹¹ Enciklopedija pravoslavlja, Savremena administracija, Beograd, 2002, str. 379.

¹² Miloš Milošević, Intervencija vladike Visariona Bajice u jednom procesu u Kotoru, Istorijski zapisi, godina XII, knjiga XV, Titograd, 1959, str. 571.

¹³ Glasnik Istorijskog društva u Novom Sadu, knjiga IV, Sremski Karlovci, str. 1931, str. 107.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Tomo Popović, Herceg Novi – istorijske bilješke, knjiga prva, Orjen, Herceg Novi, 1924, str. 84.

ci u Boki.¹⁶ Ovaj odred pomogao je mletačkoj vojsci da zauzmu dobro utvrđeni grad 27. septembra 1687. godine. Crnogorci su susreli Topal-pašu iznad Novog, u Kobiljem dolu, kada su tako razbili njegovu vojsku da je sam paša jedva uspio da ostane živ, s manjim dijelom svoje vojske.¹⁷ Osmanlije su izgubile sedam barjaka i 300 ljudi kojima su glave „poodsijecane i na pogled Novog poredane“.¹⁸ Crnogorski odred velike borbe je vodio i na Kamenovu. Zbog pokazanog junaštva, mnogi Crnogorci su dobili visoka odlikovanja i doživotne plate.¹⁹ Organizovao je otpor protiv osmanske vojske, na Cetinju je održao zbor nakon čega je uputio 24 glavara sa vojskom u pomoć zadarskom general-gubernatoru Korneru.²⁰ O pomoći koju je vladika Visarion uputio piše i Petar I Petrović Njegoš u svojoj Istoriji Crne Gore.

Vladika Visarion tokom čitavom života bio je naklonjen Mletačkoj Republici²¹ uz čiju pomoć je nastojao da održi Crnu Goru od nasrtaja osmanske vojske. Kad je već bilo jasno da će osmanska vojska predvođena Sulejman-pašom 1688. godine napasti Crnu Goru i Cetinje, Visarion Bajica se obratio Mletačkoj Republici za pomoć, da uputi galije u Bar i Ulcinj kako bi skrenuli snage Sulejman-paše.²² Na nevjericu mletačkih vlasti vladika Visarion je uputio pismo u Kotor: „... Ja vam kažem da će sigurno doći i zaklinjem vam se Božjom vjerom da će postradati ovaj kraj, a i vaš, jer je krenula velika vojska, tako silna da je zemlja ne može izdržati, a mi večeras krećemo paši u Podgoricu... Za ljubav Božju ne dajte da spopadne sva zemlja... jer znamo da vam je Bog dao da možete učiniti da ne dođe na ove strane, a ako dođe, uništiće sve do kotorskih kapija. Porušiće kuće i iskrljati loze i maslinjake pa radite kako vas Bog uči da se nesrećni hiršćani ne nište“.²³ Sulejman-paša je u vojnoj akciji na Crnu Goru imao za cilj da prvo pokori odmetnute mu Kuče, jer bi „ključ Brda imao u svojim rukama“ ako njih pokori. U martu 1688. godine napao je Kuče sa 7.000 vojnika. Vještom ratnom taktikom Kuči su uspjeli da uvuku turske snage u zasjede i nanesu im težak poraz. Zbunjeni od teškog poraza, osmanski vojnici skakali su u ponore Malog Orljeva, a

¹⁶ Naselja srpskih zemalja, uredio Jovan Cvijić, Srpski etnografski zbornik, knjiga dvadeset, Beograd, 1913, str. 287-288.

¹⁷ Sima Milutinović Sarajlija, Istorija Crne Gore, Cetinskamitropolicija, Cetinje, 1997, str. 35.

¹⁸ Dimitrije Milaković, Povijesnica crnogorska, Podgorica, 1997, str. 322.

¹⁹ Crnogorske snage je vodio vojvoda Batrić Martinov sa četiri brata, Tomašom, Markom, Ivanom i Milošem, koji su zbog zasluga u ovom ratu odlikovani zatnom medaljom. Sima Milutinović Sarajlija, n.d., str. 35.

²⁰ Lazar Tomanović, Ko je lagumao Ivan-begov manastir na Cetinju: Turci ili Mlečići?, Lovćenski odjek, broj. 2 i 3, 1925, str. 101.

²¹ Marko Dragović, Istorija Crne Gore, I dio, 1935, str. 18.

²² Lazar Tomanović, Ko je lagumao Ivan-begov manastir na Cetinju: Turci ili Mlečići?, Lovćenski odjek, broj. 2 i 3, 1925, str. 114.

²³ Rastislav Petrović, Vladika Danilo i vladika Sava (1697-1781), Stručna knjiga, Beograd, 1997, str. 14.

paša se sa svega 1.300 ljudi povukao u Podgoricu.²⁴ Tom prilikom stradao je određeni broj osmanskih vojnih starješina, a Kući su zaplijenili 120 konja, oko 2.000 pušaka i nešto osmanskih zastava.²⁵ Kako bi se osvetio za ovaj poraz, Sulejman-paša je krenuo sa još jačim snagama, ali je ponovo doživio poraz.²⁶ Visarion Bajica bio je inicijator oružanih akcija protiv osmanskih vlasti, blisku saradnju sa mletačkim providurima vidio je kao povoljnu okolnost za početak ove borbe. Tako je nakon detaljnih pregovora sa providurom Kornerom riješio da svoj prijedlog o oružanoj borbi protiv Osmanskog carstva iznese pred crnogorski narodni zbor koji je zakazao u maju 1688. godine na Gradcu.²⁷ Na ovom zboru skupila se čitava Crna Gora, a Crnogorci su zaključili „da budu jedno i zajedno svuđe“.²⁸ Odmah nakon zbora u Gradcu došlo je do sukoba crnogorske vojske sa osmanskim vojskom kod sela Kruša. Udruženi Crnogorci su uspjeli da poraze jedno veće odjeljenje osmanske vojske.²⁹ Na ovom zboru predstavnici crnogorskih plemena odlučili su da prekinu stare razmirice i počnu oružanu borbu.³⁰ Visarion Bajica je često bio posrednik između pobunjenih plemena i Mletačke Republike. U znak priznanja za držanje prema Republici Svetog Marka, određena mu je mjesečna nagrada.³¹

Za relativno kratak period vladavine, sa katunskom okosnicom svoje vojske ostvario je značajan uspjeh na bojnopolju. Nakon dva neuspjela osvajanja Sulejman-paše i dva teška poraza u Kućima i ostalim Brđanima, Bušatlije su organizovale sve raspoložive snage u konačan obračun sa Crnom Gorom. Sulejman-paša nastojao je propagandom da dobije pokornost prije borbe prijeteci velikom silom. Tako, u maju 1688. godine, skadarski Sulejman-paša u pismu vladici Visarionu i Crnogorcima poručuje: „Ot mene čestitog Sulejman-paše. Pišem na Cetinje vladici i Tomašu i ostalijema oko nas, a na tom da znate, ako Bog dade, imate me vidiete na Cetinje, kako ste me i priče vidieli, ako Bog da i predem su 20 hiljada vojske, a s više brda, što su sa mnom i oni su mi gotovi, pake vi šiljem da znate kad ću doći u Podgoricu, tko je careva raja i mon, da ima doći k meni na vijeru božiju, da mu neću ništa reći, tko li neće doći, neka me tamo čeka, tako da znate; nemojte da poslije reći, jere vi nijesam učinio znati. I čekajte me do ponedjeljnika.“ Vladika Visarion je ovo pismo prosljedio kotorskom generalnom providuru zajedno sa njegovim pismom u kojem navodi: „,...nego te svi moli-

²⁴ Predrag Vukić, *Istoriijat Cetinjskog manastira Rođenja Presvete Bogorodice 1484-2014*, Cetinje, 2014, str. 50.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

²⁷ Branko Pavićević, *Stvaranje crnogorske države*, str. 24.

²⁸ Ilarion Ruvarac, *Prilošci istoriji Crne Gore*, Drugo izdanje, Zemun, 1899, str. 75.

²⁹ Branko Pavićević, n.d., str. 25.

³⁰ Isto, str. 24.

³¹ *Enciklopedija Jugoslavije*, knjiga 1, Zagreb, str. 285.

mo i kumimo Bogom i svetijem Jovanom, ne ostavljaj ni same na ove kraje, da za malo danah ne poginemo, nego ni daj koju pomoć, kako te tvoja pamet uči, i molimo vaše gospodstvo, da biste spravili nekoliko galija put Ocinja ali Bara, da se i on smete. I uzdajući se, da ćemo imati ot našeg gospodstva svaku pomoć i izruku vašeg gospodstva, svijetlu vepču celivamo«. Suočen sa velikom opasnošću vladika Visarion sa još 24 crnogorska glavarao išao je u Herceg Novi na sastanak s Kornarom, kako bi mu predočio opasnost i zatražio vojnu pomoć.

Na Cetinje je 1692. godine sa jednim bataljonom mletačke vojske došao pukovnik Nikola Erica, sa njima dolazi i poznati harambaša Bajo Pivljanin (Nikolić). Videći veliku osmansku vojsku, mletački odred je odstupio i Mlečani su povelili pregovore sa Osmanlijama, dok je borbu za odbranu Cetinja nastavio Bajo Pivljanin, koji je poginuo na Vrtiljelci sa svojim ljudstvom.³² Međutim, osmanska vojska je napala Cetinje, kome je u pomoć došao mletački odred. Sačuvan je njegov vladarski pečat koji je koristio prilikom potpisivanja pisama i dokumenata, riječ je o okruglom pečatu na kojem se nalazi lik vladike sa krstom u ruci i natpisom „Visarion mitropolit cetinjski“.³³

Period njegove vladavine obilježili su najprisniji crnogorsko-mletački odnosi koji su se ogledali i u vođenju nekoliko uspješnih zajedničkih vojnih akcija. U tom duhu mletački Senat donio je odluku da odlikuje Visariona Bajicu kolajnom. Nakon prijema odlikovanja, u jednom pismu iz 1690. ili 1691. godine imeđu ostalog kaže: „Presvijetlom i preuzvišenom i mogućem g. Pijeru Dodu, sovra providuru od Kotora i Arbanije ... ot na Visariona, vladike Cetinjskog. A potom g.p. primili smo Vašu g. knjigu i razumjeh što mi pišete i š njom primismo medalju i kolajnu koju nam je poslalo Vaše g.p. za koju veoma zahvaljujemo Vašem g. Imamo Vami hvaliti svuđ po hristijanskih, zašto nam činite svaku čast i ljubav i svako dobro što mi ne miritamo. Opet mi, ako što umnožemo poslužiti Vaše g. možete se pouzdati, ne bi smo se poštedeli za Vaše svako dobro....“³⁴

Određeni podaci govore da je preminuo 1687. godine,³⁵ međutim oni ne odgovaraju kasnijim istraživanjima. Preminuo je 29. jula 1692. godine, poslije dugog bolovanja od sušice u periodu protjerivanja vojske Sulejmanpaše.³⁶ Predsjednik vlade Lazar Tomanović, povodom uzroka njegove smrti za vladiku Visariona navodi: „Time se objašnjava predanje i pisanje ljetopisa o mletačkom trovanju ovog istaknutog vladike i odanog starješine, koji je

³² Marko Dragović, n.d., str. 18.

³³ Radomir Stanojević, n.d., str. 109.

³⁴ Anđakapičić, Velimir Vujačić, Strana odlikovanja u Crnoj Gori, Narodnu muzej, Cetinje, 2005, str. 49.

³⁵ Ruvarac, Ilarion, Montenegrina – Prilošci istoriji Crne Gore, Zemun, 1899, str. 69.

³⁶ Rastislav Petrović, n.d., str. 28.

uvijek smjelo, po primjeru svojih prethodnika, reagirao na sve što ugrožava opstanak narodnog imena i vjere.³⁷ Činjenicu da je otrovan navodi i Medaković u Istoriji Crne Gore: „Konačan je bio i vladika Visarion pa se proli dosta crnogorske krvi za Mlečiče, za koje od istih bi nagrađen otrovom.“³⁸ Mogućnost trovanja navodi i vladika Ilarion Ruvarac.³⁹

U Crnoj Gori, na Cetinju, u periodu od 7. novembra 1688. godine do Visarionove smrti u svojstvu guvernera boravio je kotorski plemić Ivan Antun BolicaGrbičić. U tom periodu među njima ostvarena je „vrlo bliska i srdačna veza kao tijesna saradnja“.⁴⁰ Kako je vladika duže bolovao, posljednjih dana jula Grbičić se nalazio pri njegovoj smrtničkoj postelji. Predosjećajući da mu se bliži kraj, zamolio ga je da sastavi inventar njegovih stvari. Grbičić je udovoljo vladičinoj volji i nakon njegove smrti sastavio je spisak inventara, a jedan od svjedoka bio je vladika Teodosije.⁴¹ Original nije sačuvan, ali jeste njegov ovjereni prevod na italijanskom jeziku. Prevod glasi:

„Neka se zna kako se po nalogu Presvijetlog Vladike izbrojio njegov novac. Nađosmo u jednoj kesi od atlasa 250 cekina, u drugoj kesi nađosmo 350 reala, u trećoj, vezenoj iz crvene svile, nađosmo 25 cekina, od kojih Vladika svojom rukom dao popu Gavrilu 20 cekina; u jednoj prugastoj kesi nađosmo 38 i ½ srebrnih dukata, ¼ skuda i 11 srebrnih lira. Novac iz ove prugaste kese dat je i potrošen za pogreb, kao i onih 5 cekina preostalih od ukupno 25 u pomenutoj kesi vezanoj iz crvene svile.

Svjedoci: gospodin vladika Teodosije, pop Milija, Staniša Popov, iguman Sava, pop Gavriilo i Vukac Kaluđerov.

Ja vitez Ivan Antun Bolica napisah ovu ispravu u prisustvu gornjih svjedoka.

Ja vladika Teodosije bjeħ svjedok.

Ja iguman Sava bjeħ svjedok

Ja Jerolim Paltašić, zvanični tumač preveo sam, potpisao i udario svoj pečat“.⁴²

Interesantno je da je, 1689. godine, patrijarh Arsenije III boravio određeno vrijeme na Cetinju, o čemu svjedoči rukopis Vasilija, igumana manastira Dobrilovine, koji kaže: „Da se zna kako Božjom milošću dođe preosvećeni patrijarh pečki, kir Arsenije u sveti manstir, zvani Cetinje, za vrijeme mitropolita Visariona Crnogorskog... I tada mu dade njegova sveta pisma

³⁷ Radomir Stanojević, n.d., str. 102.

³⁸ D. Medaković, Istorija Crne Gore, Pančevo, 1889, str. 146.

³⁹ Povjesnica crnogorska, Podgorica, 1997, str. 634.

⁴⁰ Slavko Mijušković, Zaostavština vladike Visariona Borilovića Bajice, Istorijski zapisi, godina IX, knjiga XII, 1-2, Cetinje, 1956, str. 303.

⁴¹ Sava episkop šumadijski, Srpski jerarsi od devetog do dvadesetog veka, Unireks, Podgorica, 1996, str. 488-489.

⁴² Isto, str. 304.

za duhovno ispovijedanje za Crnu Goru i Primorje, i plemena, ako ko hoće da se ispovijeda.⁴³

O njemu postoji zabilježeno više anegdota koje se uglavnom odnose na saradnju sa patrijarhom Arsenijem i Mlecima, kao i borbusa Osmanlijama, koje je uglavnom zabilježio Mićun Pavićević u „Crnogorci u pričama i anegdotama“. Sačuvan je dio njegovih pisama, uglavnom providurima, koja se čuvaju u Istorijском архиву u Kotoru. Aleksandar Mladenović je napisao rad koji se bavi jezikom u njegovim pismima.⁴⁴ U jednom pismu između ostalog Visarion piše: „Ova je knjiga moja, smjernog arhijereja cetinjskog Visariona. Donijeta mi bi iz mjesta Skadra, ljeta 1689, kada nam bi velika radost i neizrecivo veselje, jer se te godine desilo, po nekom Božjem providenju, da dođe silna vojska Rimskog carstva, plijeniše i protjeraše bogomrski rod carstva Ismailova...“⁴⁵ Sašuvani su podaci da je za njegovo vrijeme 1687. godine Vukac iz Očinića priložio svoju imovinu Cetinjskom manastiru, isto tako da je Stane kći Vuka Popova 1689. godine priložila Cetinjskom manastiru kuću na Sviništu.⁴⁶ U Podgorici jedna ulica u okviru Univerzitet-skog bloka nosi njegovo ime od 2016. godine.⁴⁷

Srđa MARTINOVIĆ

MONTENEGRIN RULER – BISHOP VISARION BORILOVIĆ – BAJICA 1685-1692

Summary

After the death of Bishop Ruvim III in 1685, the General Assembly of Montenegro elected his successor Visarion Borilovic-Bajica. He was energetic and determined to work on unifying all tribes and organizing a joint armed struggle against the Ottoman army. He built a strong alliance with the Venetian Republic on which he relied on the defense of the Montenegrin territories. During the battle of Herceg Novi in 1687, as a help to the Venetian army, he sent a detachment of Montenegrins. He has successfully combat several times with Scutari pasha, refusing his attacks on Montenegro.

⁴³ Ovaj rukopis se nalazi u arhivu grofa Uvarova u Moskvi (ZIN,1, 1909, 1910): *Barok Crne Gore II*, CID, Podgorica, str. 716.

⁴⁴ Aleksandar Mladenović, Jezik u pismima cetinjskog vladike Visariona s kraja XVII veka, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XX/1, Matica srpska, Novi Sad, 1977, str. 1-45.

⁴⁵ *Barok Crne Gore II*, str. 718.

⁴⁶ *Crnogorske isprave XVI-XIX vijeka*, uredili Tomica Nikčević i Branko Pavićević, Cetinje, 1964, str. 14-15.

⁴⁷ Borko Ždero, Jaglika Adžić će dobiti svoju ulicu, *Pobjeda* od 16. maja 2016, Podgorica, str. 33.